

Kvalitativní výzkum

27.11.2014

Tab. 2.3 Přednosti a nevýhody kvantitativního výzkumu

Přednosti kvantitativního výzkumu	Nevýhody kvantitativního výzkumu
<ul style="list-style-type: none"> ■ Testování a validizace teorií. ■ Lze zobecnit na populaci. ■ Výzkumník může konstruovat situace tak, že eliminuje působení rušivých proměnných, a prokázat vztah příčina–účinek. ■ Relativně rychlý a přímočarý sběr dat. ■ Poskytuje přesná, numerická data. ■ Relativně rychlá analýza dat (využití počítačů). ■ Výsledky jsou relativně nezávislé na výzkumníkovi. ■ Je užitečný při zkoumání velkých skupin.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kategorie a teorie použité výzkumníkem nemusí odpovídat lokálním zvláštnostem. ■ Výzkumník může opominout fenomény, protože se soustřeďuje pouze na určitou teorii a její testování a ne na rozvoj teorie. ■ Získaná znalost může být příliš abstraktní a obecná pro přímou aplikaci v místních podmínkách. ■ Výzkumník je omezen reduktivním způsobem získávání dat.

Testování vs. porozumění

Kvantitativní

- deduktivní logika
- cílem je testování hypotézy
- omezený rozsah izolovaných informací o mnoha jednotkách/jedincích (redukce reality na proměnné)
- umožňuje generalizaci závěrů na širší populaci

Kvalitativní

- induktivní logika
- cílem je formulace teorie (generování hypotéz/konceptů)
- mnoho informací o malém počtu jednotek/jedinců (redukce počtu případů); snaha zachytit realitu ve své složitosti
- generalizace na populaci je nemožná – jde o porozumění

*Pramen: Disman, 2002,
Hendl, 2008.*

Co je charakteristické pro kvalitativní výzkum?

- V centru výzkumné pozornosti je člověk, lidé (mohou to být i lokality, útvary, v nichž lidé žijí a pracují).
- Problém, který si vytyčujeme není nikdy zcela ohraničený, stále jej při výzkumu vyjasňujeme.
- Jev (fenomén), který je předmětem našeho výzkumného zájmu zkoumáme v jeho přirozeném kontextu.

Co je charakteristické pro kvalitativní výzkum

- Výzkum začíná s menším počtem případů.
- Interaktivní a vývojový aspekt výzkumu (významný pro popis postupu výzkumu i interpretaci dat).
- Otevřenost k novým, neobvyklým, atypickým situacím a možnostem.
- Důsledný popis našeho výzkumného postupu (co, proč a jak jsem dělal/a) – terénní deník.

Slavné ukázky kvalitativního výzkumu

- R. S. Lynd, H. M. Lynd: „*Middletown in Transition*“ (1937). Studie sledující účinky velké hospodářské krize na obyvatele typického amerického maloměsta.
- William F. Whyte: „*Street Corner Society*“ (Parta na rohu ulice, 1955).
- Becker, Geer, Huges, Strauss: „*Boys in white*“ (1961).

Donald Roy: *Efficiency and "The Fix": Informal Intergroup Relations in a Piecework Machine Shop*. *The American Journal of Sociology*, Vol. 60, No. 3. (Nov., 1954), pp. 255-266 (text je dostupný na stránkách: www.jstor.com)

- Předmět: praktiky úmyslného obcházení oficiálního mzdového systému ve vybrané dílně ocelárny ve Spojených státech.
- Přínos: Donald Roy ve svém výzkumu prokázal schopnost neformálních skupin mařit snahy vedení ovlivňovat produktivitu práce.

Vliv neformálních skupin na produktivitu práce

- Validizace: Výzkum o generaci později (v roce 1979) zopakoval Michael Burawoy a potvrdil dřívější zjištění.

Základní typy kvalitativního výzkumu

- Případová studie
- Etnografický přístup
- Zakotvená teorie (*grounded theory*)
- Fenomenologický výzkum
- Analýza dokumentů

PŘÍPADOVÁ STUDIE

- Detailní studium jednoho či několika málo případů
- Zdroje dat:
  - Historie organizace – dokumenty o jejím vzniku, výroční zprávy, zápisy z porad...
  - Rozhovory
  - Ohniskové skupiny, tzv. focus group
  - Opakované pozorování
- Příklad: hodnocení veřejného (např. vzdělávacího) programu ve vybraném institucionálním celku.

ETNOGRAFICKÝ VÝZKUM

- Má podobný charakter jako případová studie, ale s větším důrazem na každodenní zkušenost.
- Od případové studie se liší také:
  - Delší setrvání v „terénu“, větší identifikace se zkoumaným prostředím
  - Pružnější strategie
  - Etnografické psaní
- Příklad: William F. Whyte: „*Street Corner Society*“ (Parta na rohu ulice, 1955).

Studie skupin, gangů mladých příslušníků italských imigrantů v Bostonu.

ZAKOTVENÁ TEORIE

Nejde vlastně o teorii, nýbrž o výzkumnou strategii (Glaser, Strauss 1967).

- Neexistence předem stanovených hypotéz
- Jde o exploraci, generování nových teorií.
- Teorie zakotvená v datech – hledání struktury, která se vynoří v datech
- K analýze se používá program Atlas.ti.

Metodologický postup při zakotvené teorii

- (1) Výzkumník vstupuje do terénu s koncepty do terénu.
- (2) Studuje případy a zaznamenává.
- (3) Simultánně shromažďuje a analyzuje.
- (4) Výběr nových případů.
- (5) Sběr končí až je teorie saturována.

Metody zpracování kvalitativních dat

1. Fixace kvalitativních dat

- Audiozáznam a videozáznam.
- Záznamový arch: pro rozhovor, pozorování, pro terénní poznámky...

Metody zpracování kvalitativních dat

2. Příprava dat pro analýzu

a) Data převádíme do textové podoby.

b) S texty dále pracujeme:

- Redukce prvního řádu (vynechání nepodstatného – slovní vaty, výrazů, které narušují plynulost).
- Kódování :
  - Prvotní data převádíme do významových jednotek.
  - Jednotkám přiřazujeme názvy.
- Práce s časovými osami

Metody analýzy kvalitativních dat

- **Metoda zakotvené teorie:** integrace kvalitativních dat získaných různými metodami a jejich analýza směřující k teorii.
- Využíváme různých úrovní kódování a postupně přecházíme z deskriptivní roviny do roviny hledání a nalézání toho, co je skryto za „prostým popisem“ jevu, situace.

Metody analýzy kvalitativních dat

- **Metoda vytváření trsů:** uspořádání dat (výroků) do skupin na základě jejich podobnosti (překryvu), např. tematický překryv, časový překryv, prostorový překryv.
- **Metoda zachycení vzorců:** vyhledávání a zaznamenávání v datech se opakujících vzorců, témat, struktur.

Základní techniky sběru kvalitativních dat

TERÉNNÍ VÝZKUM

- Zkoumání fenoménu nebo lidí v prostředí, ve kterém žijí, pracují.
- Přístupnost terénu pro výzkumníka.
- Vhodné zařazení výzkumníka do terénu.
- Připravenost výzkumníka, jeho obeznámenost s terénem.
- Etický přístup.

ZÚČASTNĚNÉ POZOROVÁNÍ

Skryté zúčastněné pozorování

- Výzkumník v přirozeném prostředí.
- Účastníci nevědí o účelu pozorování.
- Pozor na etiku, účel je třeba dodatečně vysvětlit.
- *Příklad: výzkum projevů mužského šovinismu v pracovním kolektivu vysokoškolsky vzdělaných osob.*

ZÚČASTNĚNÉ POZOROVÁNÍ

Otevřené zúčastněné pozorování

- Výzkumník v terénu, je přímý účastník situací, které pozoruje + ostatní účastníci vědí o tomto pozorování.
- Motivace účastníků, event. jejich znalost.
- Vědomí toho, že účastníci jsou pozorováni může někdy ovlivnit jejich jednání.

ROZHOVOR

- Obvykle **polostrukturovaný** nebo **nestrukturovaný** rozhovor.
- Forma nestrukturovaného rozhovoru – **narativní rozhovor**: výzkumník podněcuje dotazovaného spíše k *vyprávění příběhu* než k běžné konverzaci. (*Jak to všechno začalo? A co bylo potom? Jak na to reagoval Váš partner?...*)

SKUPINOVÝ ROZHOVOR A OHNISKOVÁ SKUPINA

- **Skupinový rozhovor:** rozhovor obvykle s více než 3 osobami najednou, schéma otázka – odpověď bez skupinové interakce.
- **Ohnisková skupina (*tzv. focus group*):**
  - Výzkumník určuje zaměření diskuse, její *ohnisko* = např. určité aktuální téma. Řídí diskusi.
  - Skupinová interakce.

ANALÝZA DOKUMENTŮ

- Dokument = text, obrazový materiál, audio a audiovizuální záznam, výtvary (socha..)..
  - Úřední listiny, zákony, lékařský, vyšetřovací spis,...
  - Autobiografie, deníky, životopisy, korespondence...
- Intenzivní analýza dokumentu, který je ve své jedinečnosti podrobně objasňován a interpretován.
- Zpravidla součást větších výzk. projektů.

Metody analýzy kvalitativních dat

- **Metoda kontrastů a srovnávání:** odlišení např. dvou identifikovaných kategorií, nalezení rozdílů (přesto, že mají zároveň mnoho společného).

Příklad: Porovnání případových studií pravidelných uživatelů konopných drog. Srovnání dvou skupin: 1. uživatelé, jimž užívání nepřináší zásadnější komplikace, 2. uživatelé, u kterých došlo k rozvoji dalších forem rizikového chování.

Metody analýzy kvalitativních dat

- **Metoda faktorování:** odhalení faktorů, které nejsou přímo pozorovatelné, mají implicitní charakter, ale ovlivňují určitý jev, situaci apod.
- ***Příklad:** hledání faktorů, podílejících se na úspěšnosti ambulantní psychoterapie dlouhodobých uživatelů konopných drog.*

Metody analýzy kvalitativních dat

- **Metoda užívání metafor:** převod dat do metafor – tím dochází současně k jejich určité redukci i zobecnění.
- ***Příklad:*** metafora „obětní beránek“.

Metody analýzy kvalitativních dat

- **Narativní rekonstrukce:** na základě analýzy kvalitativních dat se pokoušíme rekonstruovat určitý jev v procesu jeho vývoje.
- ***Příklad:*** biografická rekonstrukce životního příběhu (např. delikventa, sociálního pracovníka).

Doporučená literatura

- Hendl, J.: *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2008, 2005.
- Silverman, D.: *Ako robiť kvalitatívny výzkum*. Bratislava: Ikar, 2005.
- STRAUSS, A., CORBIN, J.: *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Masarykova univerzita,